

IL TGIT SUTSILVAN

SCOLA DA MUSICA VIAMALA

Egn bün on par la scola

La Scola da musica Viamala seara igl quent anual ple bagn ca previeu. Ella preparescha schon l’ocurenza giubilara, ca varà liac la parmavera digls 2027.

La surmestra da clavazegn *Ellada Pavlou* à aviert la radunà-nza generala da quest on da la Scola da musica Viamala da curt. Igl parsura *Thomas Gasner* à stgieu salidar egna beala raspada da cumembras a cumembers, banavantànd surtut *Roman Schamaun*, igl parsura supleànt da la giunta da la Regiùn Viamala a rapreschantànt digls vaschinadis. Igl quent anual pigls 2024/25 seara ple bagn ca previeu agl preventiv, ad igl po vagnir scret dabien radund 14 000 fràncs agls vaschinadis. Mo partutgànt igl preventiv pigls 2025/26 quantan ign cun egn cusiderabel surple d’expensas, caschuno da la dezisiùn digl Cunzegl grànd d’augmentar las pajaglias digl parsunal d’instrucziùn par adatar ellas a la media da quellas da la Svizra Orientala. Igl quent ad igl preventiv en alura vagnieus apruvos unanimameing.

A caschùn da las ligidas en vagnieus reeligieus igls suprastànts *Arturo Arigoni* a *René Mengelt* a la revisura *Anina Raguth Tscharner*.

Igl on proxim egna raschùn da festival

Igl on proxim à la Scola da musica Viamala egna raschùn da festival: Ella exista alura da 50 ons annà, ad an que tains à ella musso da sunar instrumaints a nundumbrevels unfànts a carschieus, intermediànd ascheia egn custevel a satisfagiànt bagn cultural. Las preparativas par l’ocurenza giubilara, ca varà liac la parmavera digls 2027, en gea messas a stradas.

Malaveta à Thomas Gasner anunztgieu c’el vigni a rame-ter igl ufezi da parsura igl atun 2026, suainter aver timuno la Scola da musica Viamala durànt 14 ons. (cdm/fmr)

La sonda digls 13 da december 2025 à liac igl concert d’advent da la Scola da musica Viamala a las 19.30 an la baselgia reformada da Tusàn.

TUSÀN

Spital cun nova purschida

Igl Spital Tusàn à ina nova purschida mainsila per la pneumologiea a somnologiea.

Igl ambulatori digl spital da Tusàn à antschieit bagn igl curs digl satember cun la partiziùn da la pneumologiea a somnologiea (madaschegna da durmir). Graztga a la grànda dumonda po vagnir schlargeada la purschida dad uras da consultaziùn an quella partiziùn. Ella vean manada da *Lorenzo Cirri* ca lavura sco miedi acreditato par la pneumologiea a somnologiea agl spital.

Danov surprenda Lorenzo Cirri sco miedi prinzipal ear survetschs an la madaschegna interna. Dasperas lavura a parscrutescha el agl Royal Brompton Hospital a Londra, igl qual e vagnieu undro da la revista «Newsweek International» sco sisavel miglier zenter digl mund partutgànt la pneumologiea. «Cun rischs localas, mo tutegna agl puls da la ple nova parscrutaziùn medizinala rapreschainta Lorenzo Cirri la nossa strategea an favur d’egn fearm provedimaint sanitar da basa cun fegnamiras inovativas. Nus angraztgagn ad el ad a tut la squadra pigl angaschamaint an favur da la regiùn», gi igl directur *Sandro Pirovino*.

Grànda purschida mainsila

La purschida mainsila cumpeglia l’examinaziùn ad igl tractamaint da malzognas da las veias respiratorias sco asma, COPD a tuss cronica sco ear disturbis digl flo durànt la sien sco apnea. La squadra digl ambulatori porscha la diagnostica pneumologica a somnologica a la terapia. Parsùnas, ca la schassan bugent examinar near tractar, pon s’anunztgear tigl miedi da tgea ca tarmeta els agl ambulatori.

Igl sistem da miedi acreditato rinforza igl angaschamaint pigl provedimaint sanitari da basa en la regiùn ad igl manaschi finanziaial da la fundaziùn Sànadad Grischùn Zentral. (cdm/fmr)

Agl «Tgitsutsilvan» dat la redacziùn da la FMR eanda par eanda egn sguard sen pintgas a gràndas novitads or digl teritori sutsilvan. La FMR selecziunescha a redega quels texts a publitgescha els an La Quotidiana.

Lorenzo Cirri, miedi par la pneumologiea a la somnologiea a miedi prinzipal par la madaschegna interna. FOTO MAD

«La nossa multifariadad e la nossa reheztga»

Barbara Beer, manadra digl Reallabor San Bernardino, explitgescha an egn’intervesta igl intent a las activitads da la sia instituziùn.

BARTOLOME TSCHARNER/FMR

L’ocurenza partutgànt igl 30avel giubileum digl Premi Wakker da Spleia e vagnieu cunorganisada digl Reallabor San Bernardino. Agl savundànt raschieni declara la sia manadra, *Barbara Beer*, igl intent a las activitads da quell’instituziùn.

FMR: Barbara Beer, tge organisaziùn e igl Reallabor San Bernardino?

Barbara Beer: Igl Reallabor San Bernardino e egna cooperaziùn trànter quater vaschinadis: Soazza a Mesocco agl sid digl pass ad igls vaschinadis da Valragn a Sur agl nord da quel. Ear da la partida en las tres scolas ôltas: la Scola ôlta spezialisada digl Grischùn, la Scola ôlta pedagogica grischùna a la Scuola universitaria professionale della Svizzera italiana (SUPSI). Purtada vean quella cooperaziùn da l’uniùn Paradisea (paradisea.ch). Savund igls statuts da quell’uniùn den vagnir sustanidas iniziativas ca promovon igl svilup direvel tànt agl nord sco ear agl sid digl San Bernardino a ca promovon l’avaschinaziùn trànter quellas duas valadas.

Tge funcziùn à igl Reallabor San Bernardino?

Nus eassan parschuadieus, ca la nossa multifariadad e la nossa reheztga – partutgànt la cuntrada sco ear las culturas. Mo igl e egn fatg, c’ellas vignan separadas d’egn rigurus cunfegn linguistic ca separa las duas cuminànzas da dezenis annà. Ple bòld eara quegl digl tutafatg diferaint: Igls purs colavuravan vei a nà sur igl Pass, i fagevan comerzi igls egnscun tshels ad earan an stretg contact graztga a las veias da suma. Quels da lungatg talian vevan d’amprender tudestg a quels da lungatg tudestg vevan d’amprender talian par safar capir. Ign dependeva d’egn l’oter.

Oziglgi sacapescha quella capientscha vizandevla betga ple da sasez, cumbagn c’ella fuss urgiaintameing nezesaria. Igls problems da quella sco ear da tschella vart digl pass en igls madems: Scolas ca vignan saradas, survetschs ca svaneschan, l’emigraziùn ca sapopulescha igls antschieus. Mo igls vaschinadis da que a tsche mán san strusch novas d’egn l’oter, i san betga, co tshels schleian quellas sfidas – cumbagn c’i pudessan amprender blear d’egn l’oter. Igl e evidaint, c’ign pudess schliear cuminevla-meing miglier tschearts problems, an mintga cass da maniera ple efziainta. Igls da la Valragn prendan a mán da schliear problems da maniera diferainta digls Mesolcines. Egn’eada funcziunescha la strategea miglier tiglsgn, egn’eada miglier tier tshels.

Tge lavurs statan agl zenter digl Voss angaschamaint?

Nus luvragn surtut sen dus tgomps: la scolaziùn ad igl turissem. Propi fearms eassan nus segl tgomp da la scolaziùn. An que conex realisagn nus egn vast project. Students da las scolas ôltas pedagogicas svilupeschan egn mied d’instrucziùn par amaduas valadas – cun la fegnamira c’igls unfànts possian amprender d’ancanuscher mintgame an la regiùn igls bagnsnatirals a culturals da mintga lur regiùn. Egn’ulteriura fegnamira e quella, c’igls students svilupeschan mintgame schliaziùns par las sfidas regiunalas. Vischnàncas ca piteschan da la mancànzada parsunal qualiftgieu near da problems structurals pon profiter da quellas retscheartgas – igl resultat e egna situaziùn da win-win: Las scolas ôltas fan retscheartgas aplitgeadas, a las regiùns

L’inschigniera pigl ambiaint Barbara Beer magna igl Reallabor San Bernardino ad antretscha la cunlavur trànter las vals agl sid ad agl nord digl San Bernardino. FOTO MAD

Igl Reallabor San Bernardino e egna cooperaziùn trànter Soazza a Mesocco agl sid digl pass ad igls vaschinadis da Valragn a Sur agl nord da quel. FOTO SOMEDIA

«La nossa fegnamira e: Amprender an la cuntrada, culieu cugls divers lungatgs, par stgafir ad profundar la capientscha vizandevla.»

Barbara Beer, manadra digl Reallabor San Bernardino

survignan novas propostas ad ideias par lur svilup futur. La mia leztga e’gl, trànter otras, da radember mieds finanziaials a da procurar, ca las ideias amparmetàntas vignian alura propi ear realisasadas.

Alura tgira igl reallabor egn antschieus definieu clerameing?

Ea. Igls vaschinadis partizipos sasutametan sapientivameing a las fegnamiras da l’uniùn

Paradisea. Cun quegl cumpeglia igl noss antschieus da lavur igl teritori digls vaschinadis da Soazza, Mesocco, Valragn a Sur. Igl dat ànc dus oters reallabors agl Grischùn, an Surselva sco ear a Clostra-Tavo, mo igl noss e egn cass spezial: Nus eassan activs an duas regiùns politicas, Moesa a Viamala. Partutgànt la scolaziùn ad igl turissem reussescha a nus quella cooperaziùn fetg bagn.

Co sapreschainta la lavur concreta peia segl tgomp da la scolaziùn?

Nus svilupagn mieds d’instrucziùn ca fan egna relaziùn cun las regiùns ad igls lungatgs. Par exaimpel den las scularas ad igls sculars da la Valragn amprender d’ancanuscher la cultura digl tains miez an la Mesolcina. Quegl fani an egn ambiaint autentic a da cuminànza cun egna classa da lungatg talian. An que mumaint amprendani betga me d’ancanuscher l’istorgia, mobagn ear igl lungatg talian graztga a que barat natiral. Da tschella vart den las scularas ad igls sculars da lungatg talian scuvrir la Valragn a la cultura digls Gualsers. I vignan mintgame a star sur notg agls liacs, vignan a colavurar cugls unfànts da là ad amprender tudestg an situaziùns d’antupada natirala. Nus cunluvragn tànt cugl scalem primar sco ear cugl scalem secundar. Igl mi legra fetg, c’ear igl scalem superiur da Ziràn fa part da que barat. La motivaziùn e grànda. La nossa fegnamira e adigna la madema: Amprender an la cuntrada, culieu cugls divers lungatgs, par stgafir ad profundar la capientscha vizandevla par la cultura alpina. Ascheia stgafainsa lioms trànter las valadas ad anfirmagn lur avagnir.